

V L A A M S   P A R L E M E N T

Zitting 2004-2005

10 februari 2005

GEDACHTEWISSELING

**over het doctoraal proefschrift “Verdraagzaam samenleven in de sociale huisvesting.
Een vergelijkende studie: Manchester, Rotterdam, Lille, Antwerpen”, VUB, 2004,
met de heer Bob Cools, auteur**

VERSLAG

**namens de Commissie voor Wonen, Stedelijk Beleid, Inburgering en Gelijke Kansen
uitgebracht door mevrouw Veerle Heeren**

Samenstelling van de commissie:

Voorzitter: de heer Jan Penris.

Vaste leden:

mevrouw Monique Moens, de heren Jan Penris, Erik Tack, Christian Verougstraete, Rob Verreycken;

de dames Cathy Berx, Hilde Crevits, de heer Tom Dehaene, mevrouw Veerle Heeren;

de heer Sven Gatz, mevrouw Dominique Guns, de heer Gilbert Van Baelen;

de dames Else De Wachter, Caroline Gennez, Michèle Hostekint.

Plaatsvervangers:

de heren Felix Strackx, Wim Van Dijck, Roland Van Goethem, Jurgen Verstrepen, John Vrancken;

de heren Carl Decaluwe, Stefaan De Clerck, mevrouw Monica Van Kerrebroeck, de heer Johan Verstreken;

de heer Marc Cordeel, mevrouw Hilde Eeckhout, de heer Hugo Philtjens;

de heren Marcel Logist, Chokri Mahassine, Jan Roegiers.

Toegevoegde leden:

mevrouw Mieke Vogels;

de heer Bart De Wever.

INHOUD

	Blz.
1. Uiteenzetting door de heer Bob Cools, auteur van het doctoraal proefschrift	4
1.1 Opzet en aanpak	4
1.2 Analyse	5
1.3 Aanbevelingen	10
2. Bespreking	15

DAMES EN HEREN,

De Commissie voor Wonen, Stedelijk Beleid, Inburgering en Gelijke Kansen hield op maandag 17 januari 2005 een gedachtewisseling over het doctoraal proefschrift “Verdraagzaam samenleven in de sociale huisvesting. Een vergelijkende studie: Manchester, Rotterdam, Lille, Antwerpen”, VUB, 2004, met de heer Bob Cools, auteur. Het onderwerp van de scriptie houdt zowel verband met wonen als met de andere bevoegdheden van de commissie.

1. Uiteenzetting door de heer Bob Cools, auteur van het proefschrift

De heer Bob Cools: In 1993 heb ik al getracht een boek te schrijven over de stad en de stadsproblemen. Ik ben toen tot het besluit gekomen dat de beheersing van de stedelijke problematiek in feite veel minder een bouwproces is dan een continu proces van samenlevingsopbouw.

De politieke wetenschap als vak is betrekkelijk recent. Traditioneel hield die wetenschap zich bezig met electoralisme, partijen en personalia. Intussen is die wetenschap steeds meer een kruispuntwetenschap geworden, waar geschiedenis, sociologie, politiek en economie elkaar ontmoeten. Een dergelijke wetenschap heeft een grote behoefte aan een aantal nieuwe casestudy's.

Een belangrijke methode is mij aangereikt vanuit de Angelsaksische wereld. Daar wordt een onderscheid gemaakt tussen ‘policy analysis’ en ‘policy evaluation’ of tussen ontleding en beoordeling. Ik heb gekozen voor ‘policy analysis’ of het ontleden. De evaluator of beoordelaar houdt zich strikt aan een aantal gegevens en evalueert, maar trekt daaruit geen toekomstdragende besluiten. De analist tracht na zijn ontleding op een tentatieve manier een aantal alternatieven te geven.

U begrijpt dat samenleven als dusdanig een onderwerp is dat niet volledig op een rationeel-wetenschappelijke manier kan worden benaderd. Ook andere determinanten spelen een rol zoals menselijke drijfveren, gevoelens en verlangens.

Als titel heb ik gekozen voor: een poging tot verdraagzamer samenleven in het algemeen en meer bepaald in de sociale huisvesting. Ik zal eerst de

opzet en de aanpak toelichten, daarna geef ik de belangrijkste analysebevindingen en dan zal ik overgaan tot een aantal aanbevelingen.

1.1 Opzet en aanpak

Ik heb de opzet ingedeeld in vijf punten of beweegredenen. Ten eerste is er een gevoel van machteloosheid ten overstaan van de voortschrijdende verstoring van de samenleving, niet alleen hier, maar op vele plaatsen in West-Europa. Ten tweede is er de waarneming dat zulks aanleiding kan geven tot een hoge graad van intolerantie met niet zelden extreme politieke dimensies of antipolitiek. Ten derde is er de vaststelling dat dit gegeven vaak onderwerp van onderzoek is, maar dat er weinig haalbare, concrete terreinoplossingen worden aangeboden. Ten vierde ben ik ervan overtuigd dat dé oplossing voor de zogenaamde samenlevingsproblematiek niet bestaat, maar dat een waaier van maatregelen aangewezen is in een veelsporenbeleid. Ten vijfde is er mijn voornemen om in de eerste plaats meer inzicht in de oorzaken van de onvrede te verwerven in de hoop dat de analyse enkele voorwaarden en vormen kan aanwijzen die het klimaat in de sociale woonwijken enigszins kunnen verzachten. Professor Mark Elchardus zou dit ‘pacificerende maatregelen’ noemen.

Het geheel wordt gevormd door drie concepten. Ten eerste is er verdraagzaamheid/onverdraagzaamheid. Daarmee zitten we in de sfeer van de ethiek en dus in de lijn van de filosofie, maar met een politiek facet. Ten tweede is sociale huisvesting een bepaalde vorm van het overheidsbeleid met een uitgesproken sociale dimensie. Ik treed niet in detail, maar ik heb ook een hoofdstukje gewijd aan het wonen zelf, in de betekenis van het zich geborgen voelen, en zich in een eigen sfeer terug kunnen trekken. Ten derde gaat samenleven over het feit dat mensen moeten kunnen interacteren en communiceren.

De drie concepten hebben één bindwoord: politiek. Het gaat om politiek zowel in theorie als in praktijk of met andere woorden over een aantal beginselen en regels die de samenleving beheersen. De probleemstelling wordt: de gevolgen van een niet volledig vrij gekozen cohabitatie die het resultaat is van een bepaalde socialehuisvestingspolitiek.

Het eerste hoofdstuk gaat over tolerantie en intolerantie. Dat is geen gemakkelijk onderwerp, maar we moeten er doorheen. Ik zal trachten een definitie van tolerantie te hanteren die op veel en soms zelfs zeer moeilijke lectuur is gebaseerd: ‘je overtuiging opzijshuiven in naam van een hoger principe en iets dulden wat je tegensteekt en dat je kunt verbieden of verhinderen en deze houding als een hoge deugd aanvaarden’. Indien we een zo strikte bepaling aanhouden, vrees ik dat we geen basis voor een sociaal beleid kunnen vinden. Ik vrees zelfs dat een zo deugdzaam optreden misschien zelfs een nog intolerantere maatschappij zou creëren. Om die reden ben ik op zoek gegaan naar een hanteerbare interpretatie van het begrip ‘verdraagzaamheid’. Ik heb in dit verband de werken van een aantal auteurs geraadpleegd.

De eerste die ik hier ter sprake wil brengen, is de heer Michael Walzer, een Amerikaan van joodse signatuur. Dat laatste element is wel degelijk van belang. Tijdens de jaren die ik aan dat onderwerp heb besteed, heb ik vastgesteld dat ongeveer 80 percent van de auteurs die over racisme en tolerantie publiceren van joodse signatuur zijn. De heer Walzer beperkt zich echter niet tot filosoferen. Hij heeft getracht het begrip ‘tolerantie’ een concrete inhoud te geven. De Engelse taal heeft hem hierbij de nodige hulp geboden. Gelukkig voor hem kent het Engels twee begrippen, namelijk ‘tolerance’, de deugd die ik daarnet heb beschreven, en ‘toleration’, een praktische manier om een begrip als tolerantie te interpreteren. ‘Toleration’ is een geheel van praktische regelingen die de mensen kunnen helpen op een verdraagzame manier met elkaar samen te leven. Volgens de heer Walzer maakt ‘toleration’ verscheidenheid mogelijk en maakt verscheidenheid ‘toleration’ noodzakelijk.

Het Nederlands, dat het met het woord ‘tolerantie’ moet stellen, en het Frans beschikken niet over twee gescheiden termen. Ik heb dan maar de hulp van de heer Voltaire ingeroepen, die het ooit over het ‘tolerantisme’ heeft gehad. Dat begrip lijkt me een bruikbare vertaling in het Nederlands en in het Frans van het door de heer Walzer gebruikte begrip ‘toleration’. De introductie van dit tweede begrip maakt het ons mogelijk een geheel van concrete regelingen naar voren te schuiven die de cohabitatie en coëxistentie mogelijk maken.

Volgens de heer Alain Touraine, een vooraanstaand Frans socioloog, is het bestrijden van de

intolerantie de essentie van de democratie geworden. We moeten ons evenwel geen illusies maken, de democratie krijgt momenteel harde klappen. In Nederland heeft de moord op de Theo Van Gogh een rechtstreekse invloed op de literatuur gehad. Zo heeft minister-president Jan Peter Balkenende verklaard: “De tolerantie is doorgeschoten. Afwijkend gedrag wordt getolereerd.”. De problematiek evolueert bestendig. We zijn eigenlijk verplicht om elke dag na te kijken hoe de evolutie verloopt.

Ik ben het eens met de stelling van professor Andries Hoogerwerf: “Het is één ding tolerantie een wettelijke grondslag te geven, maar het is een ander ding om in de praktijk het politieke en sociale leven gestalte te geven op tolerante basis.”. Dat is niet gemakkelijk, maar we blijven het proberen.

1.2 Analyse

In het tweede deel van mijn uiteenzetting zal ik trachten de analyse aan de hand van een aantal cijfers te verduidelijken. Dat gedeelte is gebaseerd op case studies. We hebben daarvoor destijds de steden Manchester, Rotterdam, Antwerpen en het stedelijk gedeelte van de ‘Communauté urbaine’ van Rijsel uitgekozen. Wat deze laatste casestudy betreft, benadruk ik dat het enkel om het stedelijk gedeelte gaat en niet om de kleine landbouwgemeenten die eveneens deel van Rijsel uitmaken. We hebben vier steden en vier verschillende landen gekozen om steeds een andere invalshoek te krijgen. Casestudy’s leren ons iets. Tegelijkertijd verplichten ze ons de steden in kwestie op een objectieve en gelijke manier te benaderen. De laatste casestudy betreft de derde grootste sociale-huisvestingsmaatschappij van Vlaanderen, die als het ware de toetssteen voor de vaststellingen in de vier onderzochte steden is geworden.

De bevolking van alle onderzochte steden situeert zich tussen 400.000 en 600.000 inwoners. Die bevolkingsaantallen evolueren uiteraard. Het is belangrijk dat de stedelijke bevolking de jongste tijd weer toeneemt. Vier tot 5 jaar geleden werden deze steden met een krimpende bevolking geconfronteerd. Nu gaat het in alle gevallen, met inbegrip van Antwerpen, om een bevolkingstoename. Uit onderzoek is gebleken dat de stijging hoofdzakelijk aan de komst van allochtonen te danken is. Uit de allerlaatste gegevens blijkt trouwens dat het bevolkingscijfer van Rotterdam sedert vorig jaar voor het eerst weer een lichte daling vertoont.

Die daling is allicht het gevolg van een lichte daling van het aantal allochtonen.

De onderzochte steden hebben vergelijkbare bevolkingsaantallen. We mogen evenwel niet uit het oog verliezen dat het stedelijk gebied van Manchester in een enorme agglomeratie met 2,5 miljoen inwoners baadt. Manchester is ooit het grootste industriële centrum van de wereld geweest. Die gigantische agglomeratie verschilt aanzienlijk van de drie andere onderzochte steden.

De gemiddelde leeftijd van de bewoners van de steden ligt nagenoeg gelijk. Uit de vergelijking blijkt enkel dat de Antwerpse bevolking het oudst is. Antwerpen telt 25,69 percent inwoners die ouder zijn dan 60 jaar. In de andere steden bedraagt die groep 17 percent van het totaal aantal inwoners. Het tegenovergestelde klopt eveneens: slechts 27,68 percent van de Antwerpse bevolking zijn jongeren. In de drie andere steden is de bevolking veel jonger. We zitten met een oude bevolking; het is belangrijk dat we dat beseffen. Voor de duidelijkheid wil ik hier nog aan toevoegen dat al mijn opmerkingen op de stad Antwerpen slaan en niet op het district. Er mogen in dat verband geen misverstanden ontstaan.

Wat het aantal allochtonen betreft, moet ik me, met uitzondering van Rotterdam, steeds tot ramingen beperken. In Groot-Brittannië wordt niet langer met nationaliteiten, maar met etnische indelingen gewerkt. Dat is in de VS overigens ook het geval. Manchester telt 18 percent allochtonen. Het kunnen er meer of minder zijn, maar dat is het percentage dat de bevoegde stedelijke dienst me heeft verstrekt. Rotterdam telt 46,88 percent allochtonen. Dat is een absoluut record.

Voor de 'métropole lilloise' valt het aantal allochtonen moeilijk te tellen. De Fransen weigeren halsstarrig indelingen te maken. Naar aanleiding hiervan heeft *Le Monde* ooit een grappige karikatuur gepubliceerd met als onderschrift: "Comment classifier les Français fiers de ne pas l'être tout-à-fait?". Tenzij ze een buitenlandse nationaliteit hebben, worden alle allochtonen als Fransen beschouwd. Ik heb de moeite gedaan alle allochtonen te zoeken die buiten Frankrijk zijn geboren. Volgens mijn berekeningen zouden de stedelijke kernen van Lille, Roubaix, Tourcoing en Villeneuve-

ve-d'Ascq ongeveer 15 percent allochtonen tellen. Ik weet dat het hier om een te lage schatting gaat, maar dat kan ik op dit ogenblik niet verhelpen.

Antwerpen telt, volgens mij, 18 percent allochtonen. De bevoegde stedelijke dienst heeft onlangs verklaard dat het om 23 percent gaat. Blijkbaar heeft deze dienst recent besloten om iedereen die sinds 1985 Belg is geworden als allochtoon te beschouwen. Hoe verder we in de tijd blijven teruggaan, hoe meer allochtonen we zullen vinden. Ik blijf voorlopig bij mijn schatting van 18 percent. In Brussel gaat het wel over 39 percent.

Ik kom tot een belangrijk element daarin: de eigenaars-bewoners. Daarmee houden de politici zich immers veelal bezig. In Manchester is 42 percent eigenaar-bewoner, in Rotterdam slechts 21 percent, in de métropole lilloise slechts 25 percent en in Antwerpen 51 percent. Voor Groot-Brittannië bedraagt dat cijfer 69 percent, voor Nederland 50 percent, voor Frankrijk 53 percent en voor Vlaanderen 71 percent. Groot-Brittannië en Vlaanderen zitten terzake dus ongeveer op hetzelfde niveau wat eigenaars-bewoners betreft. Ik hoor ministers dagelijks zeggen dat er meer eigenaars moeten zijn. Volgens de laatste gegevens zijn er in Vlaanderen 74 percent eigenaars. Straks zijn we allemaal eigenaar.

Wat de sociale huurders betreft zijn de verschillen enorm. In Manchester woont 44 percent in een sociale woning, in Rotterdam 56 percent, in de métropole lilloise gemiddeld 24 percent en in Antwerpen 11,8 percent. In Groot-Brittannië als geheel is er een groot verschil met de stad: daar bedraagt het aandeel maar 21 percent. Voor Nederland is dat 37 percent, voor Frankrijk 18 percent, voor Vlaanderen amper 6 percent en België slechts 7 percent. Sociale huisvesting, waarover men het zo vaak heeft, is bijna een marginale sector in Vlaanderen doch toevallig iets significanter in Antwerpen. Dat komt omdat we vanaf het einde van de Eerste Wereldoorlog eigenaars wilden maken. Het aandeel privé-huurders is heel laag in Groot-Brittannië met 13 percent. In Rotterdam is dat 21 percent. In Rijsel werkt dat goed, met 47 percent. In Antwerpen bedraagt het 32 percent.

Als we het aantal sociale huurwoningen per duizend inwoners nemen, dan zijn het er 100 in

Groot-Brittannië, 143 in Nederland, 66 in Frankrijk en 25 in België. Dat bevestigt het voorgaande nogmaals.

In de eerste drie steden en landen geniet iedereen van individuele huursubsidie. Dat is een zeer belangrijk instrument. Overal waar ik kans heb gehad dat te zeggen, aan ministers of op congressen, heb ik dat steeds gezegd. In Nederland geniet 34 percent van de sociale huurders van een individuele huursubsidie tussen 125 en 135 euro. In Frankrijk bestaat dat zowel in de sociale sector als in de privé-sector. In de sociale sector geniet 54 percent ervan, maar in de privé-sector slechts 9 percent. Ik zeg dat omdat minister Keulen in zijn beleidsnota verklaart dat te zullen invoeren, maar hij gaat het alleen invoeren in de privé-sector. Bij ons bestaat er een systeem van sociale huursubsidies, maar dat is zeer beperkt. Het heeft betrekking op bejaarde mensen gedurende 3 jaar, als ik me niet vergis.

Die samenlevingen kunnen extreme reacties uitlokken. Ik heb het dan over de electorale onthouding. Bij de laatste plaatselijke verkiezingen in Manchester is 75,6 percent niet komen stemmen. Dat is apolitiek. In Rotterdam is bij de verkiezingen van 2002 45 percent niet gaan stemmen. In Lille is 52,7 percent niet gaan stemmen.

Extreme partijen haalden in Rotterdam 34,7 percent in 2002. In Rijsel-stad behaalde de partij van de heer Jean-Marie Le Pen 11,5 percent. Mijnheer de voorzitter, in Antwerpen haalt uw partij het mooie cijfer van 33 percent. Zelfs met de stemverplichting is toch nog 11,2 percent er niet gaan stemmen. Die enorme onthouding is mijn belangrijkste ontdekking bij dit vierstedenonderzoek. De Fransen noemen het 'le ras-le-bol'. In Manchester is er overdemocratisering: op een termijn van 4 jaar kon men er driemaal naar de stembus gaan.

Dan iets over het type van maatschappij en de opzienbarende wijzigingen die er zich in de voorbije periode hebben voorgedaan. Nederland, en dus ook Rotterdam, had de meest gedirigeerde sector van sociale huisvesting. Sinds medio jaren negentig is er een afspraak gemaakt waardoor Rotterdam nu de meest geprivatiseerde sector heeft. Nu is die sector van de volkshuisvesting vrijwel gelijkgesteld met de privé-sector: het is een privé-sector die nog enkele overheidsopdrachten

uitvoert. Men is er dus van het ene uiterste naar het andere gegaan.

Men zegt steeds dat Frankrijk erg gecentraliseerd is. Dat klopt niet. De meest gecentraliseerde sector vindt men in Vlaanderen. Er is weliswaar regionaliseerd, maar dan heeft men meteen gecentraliseerd. In Frankrijk is de HLM-wereld naar beneden gehaald. Hoewel er uiteraard wetgeving is, is de Communauté urbaine in Lille autonoom. De 'maire' heeft er perfect de mogelijkheid tussenbeide te komen wanneer hij bijvoorbeeld vaststelt dat er op een onheuse manier wordt verhuurd, of dat groepen niet aanwezig zijn. Dat is hier niet het geval.

Van de vier structuren zijn er drie gedecentraliseerd. In Groot-Brittannië was eerst ook alles gedirigeerd. Dat waren hoofdzakelijk 'council houses', eigendom volledig in handen van de gemeenten. De regeringen van mevrouw Thatcher en de heer Blair hebben dat helemaal uit de handen van de steden gehaald, met het fenomeen van de 'social landlords' als gevolg. Er is dus een parallel tussen wat in Nederland en Groot-Brittannië gebeurt en wat een beetje gebeurt in Frankrijk. In Vlaanderen is het systeem totaal gecentraliseerd.

Ondanks de grote verschillen tussen de systemen inzake volkshuisvesting, zijn de samenlevingsproblemen vrijwel dezelfde. Wat hebben de steden, de regeringen en de maatschappijen nu gedaan wanneer ze werden geconfronteerd met die samenlevingsspanningen in de sociale huisvesting? Er is een spijtige, dubbelzinnige term uitgevonden: de sociale mix. Nooit heeft iemand bepaald wat dat inhoudt. Het is zelfs niet als dusdanig opgenomen in de wetgeving opgesteld door minister Norbert De Batselier. In 1990 kwam het begrip voor het eerst aan de oppervlakte, maar het is nooit toegepast. Erger nog, het socialehuurbesluit maakt het realiseren van die mix, als men dat zou willen doen, totaal onmogelijk.

Een afwijking van de administratief-hiërarchische inschrijving is veeleer uitzonderlijk. De sociale mix wordt door niemand toegepast. In Frankrijk is men er trouwens direct van teruggekomen omdat er een contradictie in zit. Wie zou men dan moeten weigeren? Waar moet die mix zich situeren? In de wijk, in de buurt, op de overloop? Wie

moet er met wie vermengd worden? In Nederland en Frankrijk worstelt men net als hier met dat begrip. In Engeland komt het niet voor. De sociale mix zou alle spanningsproblemen oplossen. Dat heb ik vorige week nog gelezen. In de praktijk heeft het nooit zo gewerkt.

Een tweede oplossing zit daarachter verstopt. In Nederland wou men de situatie doorbreken door van huurders eigenaars te maken. De vraag lag daar hoger dan hier. Daarmee zou men de sociale mix realiseren. Waar ik woon, is die mix spontaan ontstaan. Dat kan.

Vorige week verscheen het eerste verkiezingspamflet van premier Blair: 'Housing as a way of boosting an asset-owning democracy'. De eigenaarsdemocratie is een verkiezingsthema geworden. Dat is tot nader order de manier om de samenlevingsproblemen te verzachten.

In Nederland, Frankrijk en Engeland werd hard gewerkt aan die problemen. Het ging bijna altijd om initiatieven van de nationale overheid. In Groot-Brittannië kwamen ze rechtstreeks van de regering. Nederland stelde enorme fondsen ter beschikking van de steden en gemeenten. Naast VFIK en SIF hebben wij niet veel gehad, en het blijft zo. We kunnen nooit kiezen. In die andere landen neemt men kordate beslissingen. Voor vervoer en mobiliteit geldt hetzelfde.

De stad Manchester koos voor het voormalige meest geïndustrialiseerde gebied van East Manchester. Daar wonen nog zowat 30.000 mensen, te vergelijken met de wijk Stuivenberg in Antwerpen. De stad heeft met steun van de nationale overheid een plan uitgewerkt. Het hele ambitieuze project verloopt in publiek-private samenwerking. Om de samenlevingsproblemen aan te pakken heeft East Manchester een enorm sportcentrum gebouwd, alles erop en eraan. Dat heeft gewerkt. Als bij het voetbal een Pakistaan scoort, dan is dat ook een held. East Manchester krijgt een heel nieuw elan. De bevolking moet verdubbelen. Ze willen 15.000 jobs. De leegstaande fabrieken zijn gesloopt. De particuliere sector speelt zijn rol, de overheid legt bij wat nog nodig is. De nationale en regionale overheden werken daartoe samen in een RDA: Regional Development Agency. Er zijn er zo negen in Engeland. Dat valt te vergelijken met onze GOM's.

Het uitgangspunt van het project was de vaststelling van de teloorgang van de streek. Dat bleek aan de economische recessie te liggen. De oplossing lag dan ook voor de hand: de economie doen heropleven. Manchester werkt op drie vlakken tegelijk: economisch, sociaal en urbanistisch. Dat was het beste project dat ik tegenkwam.

Ik geef u een aantal cijfers over onze vijfde case study, namelijk Onze Woning in Antwerpen. Die staat symbool voor de sector en zit verspreid over de hele stad. Ik heb 7.012 dossiers bestudeerd in de periode 1999 tot nu. Ik kon moeilijk tot conclusies komen. De vaststellingen veranderden zelfs in de loop van mijn onderzoek. Alle factoren evolueren ontzettend snel. In 1999 waren nog 45,72 percent van de kandidaat-huurders voor een sociale woning autochtonen. Dat percentage zakte naar 41, steeg terug naar 43, om in 2002 te dalen naar 31 percent, in 2003 naar 23,50 en in 2004 naar 16,50. Dat is een pijnlijke vaststelling. Het gaat niet om krotten, enkele woningen dateren van voor de oorlog, de rest is vernieuwd. De autochtone bevolking wil dus geen sociale woning meer huren.

Als er woningen vrijkomen, is er altijd 30 percent allochtonen meer kandidaat dan er autochtonen weggaan. Het gaat om vreemdelingen en nieuwe Belgen. Het aantal vreemdelingen is weer toegenomen. In 1999 waren er in diezelfde periode 37,49 percent vreemdelingen en 16,79 nieuwe Belgen. Het percentage van die vreemdelingen stijgt tot 40 percent en daalt daarna tot 36 percent. Daarna is er weer een stijging, dit keer tot 47 percent en 56 percent. Nu is het percentage 65,72 percent.

Het percentage van de nieuwe Belgen is opnieuw constant. Aanvankelijk ging het om 16,79 percent. Het aantal steeg in 2003 tot 20 percent. Het aandeel daalt nu tot 17 percent. Dat is ook logisch als we er rekening mee houden dat die nieuwe Belgen hoofdzakelijk Marokkanen en Turken zijn, terwijl degenen die nu gekomen zijn, mensen zijn die nog geen Belg kunnen worden. Dat percentage valt onder 'anderen'. De groep met de grootste groei, is precies die groep 'anderen'.

Dat betekent dat het niet om Marokkanen, Afrikanen, Oost-Europeanen, Turken of EU'ers gaat, maar wel om Oezbeken, Kazachen, Afghanen, Irakezen, Iraniërs, enzovoort. In 1999 ging het

om 9,94 percent, op het einde van 2004 om 28,53 percent. Het gaat dus om een enorme variëteit van mensen. Dat betekent ook dat het nagenoeg onmogelijk is een planning inzake sociale huisvesting door te voeren, want we weten niet waar de mensen vandaan zullen komen. Dat is een enorm probleem.

26,52 percent van de mensen hebben werk, de anderen leven van een vervangingsinkomen. 36,90 percent daarvan geniet van een OCMW-uitkering.

Dankzij die statistische gegevens kunnen we verder analyseren. Er is de algemene gevoeligheid tegenover het probleem in een land en regio – de macrobenadering – enerzijds, en er is de lokale feitelijkheid anderzijds. We moeten maar eens zeggen wat de mensen in feite willen. We hebben het over integratie, een woord dat de mensen spontaan gebruiken. Toevallig wordt hetzelfde woord gebruikt in de vier talen die wij hanteren.

De vertegenwoordiger van de Marokkanen ging er uiteindelijk mee akkoord om de term ‘maatschappelijke integratie’ te gebruiken. We hebben getracht andere begrippen, zoals ‘burgerschap’, te gebruiken. Professor Patrick Loobuyck vindt dan dat we moeten spreken van ‘multicultureel burgerschap’. Dat begrip zullen de mensen echter nooit hanteren.

Ik wil terloops ook zeggen dat assimilatie niet verboden is; die mogelijkheid moet open blijven. Wat we in ieder geval moeten betrachten, is dat integratie vanzelfsprekend wordt. Zolang mensen niet als vanzelfsprekend daar zijn, zullen de problemen blijven bestaan.

Naast de term ‘burgerschap’ gebruik ik ook dikwijls de term ‘inpassing’. Burgerschap slaat op personen: iemand is burger. Inpassing kan echter slaan op een gemeenschap. Ik haal het woord bij de joodse gemeenschap. De joodse gemeenschap in Antwerpen is perfect ingepast. De joden zijn burgers die zijn ingeburgerd, maar ze zijn ook ingepast. Ze hebben ook een eigen godsdienst. Die godsdienst is echter gedomesticeerd: ze leidt niet tot hinder of paniek.

De Franse sociologe mevrouw Dominique Schnapper, de dochter van Raymond Aron, heeft belangrijke teksten geschreven over de inpassing, de integratie van Franse joden. De godsdienst is

daarbij een belangrijk element. Irshad Manji, een Canadese journaliste die werd geboren in Oeganda uit Indische ouders, heeft een prachtig artikel geschreven over ‘Musulmans libres d’Occident’. Ze roept hen op hun kans te grijpen. Ze schrijft dat ze in een vrije maatschappij leven. Ze moeten trachten een aangepaste diaspora te creëren, zonder dat die leidt tot angst. De islam komt immers steeds naar voren als een cultuur die niet vanzelfsprekend is.

Een Brit, Roy Jenkins, gaf een bepaling van integratie, waarvan ik denk dat de meeste mensen er wel achter kunnen staan. Hij schrijft: “Integration is perhaps a loose word. But it is not a flattening process of uniformity, but cultural diversity, completed with equality of opportunity in an atmosphere of mutual tolerance.”.

Frans premier Jean-Pierre Raffarin heeft een eigen bepaling. Doorgaans wordt de Britse houding geplaatst tegenover de Franse. De Franse eerste minister zegt: “Assumer la diversité en refusant le piège du communautarisme”. De Fransen hebben een geweldige schrik voor het communautarisme.

Ik heb zelf ook een aantal voorwaarden gesteld aan die algemene benadering. Bij integratie moet een gelijke juridische positie worden gewaarborgd voor degenen die hier werkelijk verblijven. Een ander punt is een gelijkwaardige deelname aan het sociaal-economische en maatschappelijke leven. Ook is de kennis van de plaatselijke taal aangegeven. Ten slotte, en zeer belangrijk, moeten de wetten en reglementen worden geëerbiedigd. De zeden en gewoonten, de gangbare normen moeten worden nageleefd. Eén zaak moeten we zeker voorkomen: een gepland, georganiseerd en geassisteerd verblijf in een gastland.

In januari 2004 is er in de Nederlandse Tweede Kamer een rapport verschenen van de heer Stef Blok – ik kan hem moeilijk Stef Belang noemen. Ik beveel u de lectuur ervan van harte aan. Ik heb het er ook al over gehad met Vlaams minister Marino Keulen. In de conclusies van het unaniem goedgekeurde rapport staat: “De commissie constateert dat de voordelen van gastarbeid aanvankelijk vooral terechtwamen bij werkgevers. Met de WRR – de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid – en het Centraal Planbureau is de commissie van mening dat op dit moment, door een combinatie van onvoldoende integratie

en vervolgmigratie het economisch rendement van die immigratie voor de samenleving als geheel verwaarloosbaar is.”. Dat is niet niks als vaststelling.

Wij hebben dat nooit onderzocht. Vroeger hadden we een Planbureau en maakten we arbeidsbalansen. De immigratie van de jaren zestig is de vrucht van een arbeidsbalans. Immigratie moet in functie staan van de vraag.

Ik wil het nu hebben over het werk op het terrein. Ik veronderstel dat we het eens kunnen zijn over bepaalde definities van integratie. Hoe heb ik de zaak op het terrein benaderd? Ik heb een werkhypothese opgesteld. Ik ben vertrokken bij de vraag waar wrevel, intolerantie en racisme zijn ontstaan. Die zijn ontstaan in bepaalde wijken, buurten en veelal ook in sociale woningen. Mijn werkhypothese luidt dat als we de problemen op die plaatsen aanpakken, er misschien een kans is dat het racisme en de wrevel, die vanuit die wijken zijn uitgezwermd, kunnen worden gestopt.

Op het terrein heb ik een aantal punten van wrevel ontdekt. Ten eerste leeft bij autochtonen een gevoel van ongelijke behandeling. Bij verdere uitdieping stellen we vast dat een ongelijke behandeling bij de mensen slaat op vragen zoals waarom er steeds meer anderen naar hun plek moeten komen en waarom zij worden achtergesteld.

Een tweede gevoel bij autochtonen is een gevoel van identiteitsverlies, van vervreemding. Als de twee gevoelens samenkomen, ontstaat iets wat nog maar moeilijk kan worden uitgeroeid. Daarom hebben we ervoor gekozen om het eerste aan te pakken, het gevoel van ongelijke behandeling. Misschien kunnen we dat concreet aanpakken.

Mijn derde vaststelling betreft de allochtonen. De allochtonen hebben te kampen met een gevoel van onbruikbaarheid. Dat is een heel gevaarlijk gevoel. De Franse socioloog Didier Lapeyronnie was de eerste om dat gevoel te beschrijven. Hij is verbonden aan de universiteit van Bordeaux. De allochtonen vormen zelfs geen arbeidsreserve, ze zijn onbruikbaar. Ook dat gevoel moeten we aanpakken.

Ten vierde, in al die blokken, woningen en steden kunnen de spanningen en de wrevel worden samengebracht onder de noemer van leefstijlbottingen. Ik kan veel elementen aanhalen, maar wat zeker belangrijk is, is dat een onderscheid moet

worden gemaakt tussen godsdienst en cultuur of zelfs tussen cultuur, godsdienst en traditie.

Op het terrein hebben we een aantal complexen gedetailleerd benaderd. Eerst hebben we de bouwtrant onderzocht. We vroegen ons af of er bepaalde typen gebouwen met meer of minder spanningsvelden zijn. We hebben die gevonden. Daarnaast hebben we ook de bestaande populatie onderzocht en ook de kandidaat-bewoners, waarbij we de klassieke statistische ontleding hebben toegepast. We hebben een aantal mensen onderzocht en de ergernisgevoeligheid opgetekend. We hebben ook een pak literatuur geraadpleegd.

Na dit alles heb ik vastgesteld dat er vandaag vijf typen sociale complexen bestaan. Ik heb die eenvoudige benamingen gegeven: stabiele woningen, vrij stabiele woningen, laxistische woningen, lastige woningen en probleemwoningen. Van die vijf zijn er drie waar de ontevredenheid groot is. Bij twee ervan is er een zekere tevredenheid en daar moeten we natuurlijk proberen op in te spelen.

Ik heb daaruit conclusies durven trekken met betrekking tot de toekomst. Ik heb de leeftijdsverschillen en de vaststellingen over de complexen proberen om te buigen. Ik zocht daarbij naar de voorwaarden opdat mensen in de vijf types min of meer in tevredenheid met elkaar kunnen leven.

1.3 Aanbevelingen

Alvorens die voorstellen te doen, ben ik te rade gegaan bij een aantal gezaghebbende auteurs in Frankrijk, Nederland en Groot-Brittannië. Ik citeer een aantal daarvan. De eerste is een Nederlandse essayist van enig aanzien, namelijk de heer Jan Willem Duyvendak. Hij schrijft: “Mensen hebben altijd al verkozen te leven tussen soortgenoten en waar men mensen de keuze laat om zich te vestigen, heeft dit steeds geleid tot homogene residentiële buurten. Mensen voelen zich thuis en geborgen bij buurtgenoten met gelijkaardige interesses en levensgewoonten.”. Ik merk op dat de heer Duyvendak bekend staat als een zogenaamd progressief essayist.

Professor Andries Hoogerwerf schreef een interessant boek over intolerantie met als titel ‘Wij en zij’. Hij schrijft dat: “de meerderheidsculturen van de autochtone bevolking en de minderheids-

culturen van de allochtonen zich kenmerken door een bepaalde levensstijl, die onder meer tot uiting komt in de manier van wonen, werken, recreëren en opvoeden”. Hij voegt eraan toe: “Het is goed te bedenken dat in beide culturen een enorme verscheidenheid van levensstijlen bestaat.”.

Professor Anne Power is een heel belangrijke onderzoekster in Groot-Brittannië en is verbonden aan de London School of Economics. Ze heeft voor de Britse regering een groot onderzoek verricht in Groot-Brittannië, Ierland, Frankrijk, Duitsland en Denemarken. Ze onderzocht een twintigtal sociale wijken waarvan er een vijftal heel exemplarisch zijn voor een extreme probleemstelling, want er wonen 30 tot 70 percent allochtonen. Haar bevindingen zijn gelijkaardig. Ze schrijft: “By combining poor conditions with conspicuous minorities, barriers become higher and racial acceptance or tolerance more difficult. Residents within such areas experienced heightened pressures resulting from racial stereotyping.”. Allochtonen lijden onder het feit dat ze niet als gelijke burgers worden aanvaard. Waar ze een meerderheid in een complex vormen, ontstaat ‘bitterness, tension and insecurity’.

Mevrouw Power somt veel mogelijke oorzaken van wrijvingen op, zoals taal, muziek, eet- en kookgewoonten, de aanwezigheid van kinderen, familiegewoonten en godsdienst. De beschouwingen van mevrouw Power liggen eigenlijk in het verlengde van de stellingen van professor Raymond Williams, die enkele jaren geleden voor Unesco een tekst over tolerantie heeft geschreven. Volgens hem vinden de spanningen op het terrein gewoonlijk hun oorzaak in een verschil in levenswijze.

Ik zou in dit verband nog even willen verwijzen naar mevrouw Dominique Schnapper, die daarnet in verband met de inpassing van de joodse gemeenschap reeds aan bod is gekomen. Ik ben het alleszins eens met haar volgende stelling: “C’est d’ailleurs cette cohabitation de populations diverses par leurs modes de vie qui est souvent à l’origine des problèmes quotidiens dans les banlieues des grandes villes.”. Deze stelling klopt absoluut. In de arbeidsomgeving, op de werkvloer, doen die spanningen zich in veel mindere mate voor.

Aangezien hij altijd wel eens moet worden vermeld, wil ik hier nog even aanhalen dat de heer Jean-Paul Sartre ooit een toneelstuk ‘Huis clos’ heeft geschreven over mensen die verplicht zijn samen te wonen.

Uit mijn onderzoek durf ik te concluderen dat het beter zou zijn sociale verhuringen niet volgens een administratieve procedure en volgens een chronologische volgorde, maar wel op basis van een vrije keuze voor een levensstijl te laten gebeuren. De heren en dames die ik daarnet heb aangehaald, zijn niet extreem. Het gaat telkens om mensen die jaren over deze problematiek hebben nagedacht. Op basis van die bevindingen heb ik een aantal voorstellen om verdere botsingen te voorkomen. Het gaat om vier mogelijkheden, met name het multiculturele model, het exotische model, het cohabitiemodel en het sociaal begeleide model. Dat betekent evenwel niet dat er geen andere mogelijkheden zijn.

De kandidaat-huurders moeten, voorzover alle modellen voorhanden zijn, een bepaalde keuze maken. Zodra ze voor een model hebben gekozen, moeten ze de voorschriften op een stringente wijze naleven. Al die modellen zijn dan ook aan contracten van drie maanden verbonden. Bovendien kan voor het toewijzen een wooncultuurtest worden afgenomen. Zodra er reden tot aarzeling is, moet een wooncultuurtest uitsluitsel geven.

In Rotterdam is trouwens ook voor het zogenaamde leefstijlwonen gekozen. Daarbij is de nadruk evenwel niet op de woning, maar wel op de wijk of op de buurt gelegd. In Rotterdam zijn de huurders onderverdeeld in de ongebondenen, de dynamische individualisten, de samenlevers, de stille luxe, de terugtrekkers en de verankerden. Om erotische connotaties te vermijden, heb ik deze termen niet durven te gebruiken. Ze tonen echter duidelijk aan welke ideeën in Rotterdam worden gehanteerd.

Wat het multiculturele model betreft, begrijp ik niet dat sommige mensen, waaronder heel wat politici, het nog steeds over een betere spreiding hebben. In Antwerpen worden bepaalde complexen voor 95 percent door allochtonen bewoond. Mevrouw Vogels weet ongetwijfeld over welke gebouwen ik het heb. Zo hebben zich aanvankelijk 12 percent autochtonen ingeschre-

ven om in een prachtig gerenoveerd complex te trekken. Ik vind het eigenlijk moedig van die autochtonen om zich hiervoor in te schrijven. Drie maanden later bleven evenwel nog slechts 5 percent autochtonen over. Die mensen willen hier zeker blijven wonen, want het gaat om de autochtone partners van allochtone bewoners. Ik noem dit model multicultureel omdat het aan een behoefte beantwoordt.

We mogen dat evenwel geen getto's blijven noemen. De woonsituatie is daar helemaal niet zo slecht. Er is enkel nood aan een beetje begeleiding. Momenteel willen de Polen en de Russen dat complex trouwens ook al verlaten. De woonsituatie wordt door het gepraat over getto's zeer negatief beïnvloed. Het gaat niet om getto's. Er is geen enkel complex waar enkel en alleen Marokkanen wonen. Zoiets zou terecht een getto kunnen worden genoemd. Nu vormen de Marokkanen enkel de dominante groep. Ik ga er echter van uit dat een dergelijk multicultureel complex aan een behoefte voldoet. Het zou dan wel om een tijdelijke woonsituatie moeten gaan.

Ik zou hier trouwens aan willen toevoegen dat Frankrijk reeds over transitwoningen en invoegwoningen beschikt. Wij, die slechts over een enkel soort woningen beschikken, zouden wat meer souplesse moeten kweken.

Het tweede model heb ik als exotisch omschreven, omdat het gaat om bewoners die van elders afkomstig zijn. Ik heb vastgesteld dat heel wat jonge mensen geen enkel probleem met elkaar hebben. Dat is uiteraard een positief gegeven. Ik heb die jonge huurders als laxistisch omschreven. De socialehuisvestingsmaatschappijen zijn over deze mensen vaak niet te spreken. Ze verzorgen de overlopen niet en er loopt vaak iets mis met de huisvuilophaling. Zoals in drie van de vier voorstellen die ik naar voren wil brengen, is ook hier een zekere vorm van begeleiding noodzakelijk om de vrede te bewaren. Uit het multicultureel model kan iets groeien dat als het exotisch model kan worden omschreven. Dat zou op termijn kunnen leiden tot het ontstaan en het groeien van wat professor Patrick Loobuyck 'multicultureel burgerschap' heeft genoemd. Het gaat om enigszins slordige mensen die geen problemen met elkaar hebben. Mits de nodige begeleiding biedt dit model ongetwijfeld een interessante en toekomstgerichte oplossing.

Het derde model, het cohabitatiemodel, is veeleer conservatief en slaat op woningen waar prevalerend ouderen, vooral van autochtone afkomst, wonen. Ik beweer uiteraard niet dat hier geen allochtonen mogen wonen. Ik vind enkel dat allochtonen hier enkel heen kunnen indien ze de Belgische nationaliteit hebben en indien ze er een rustige levensstijl op nahouden. Voor dergelijke mensen is er geen enkele reden om niet naar dit model te trekken. Het is wel de bedoeling de zittende huurders, waaronder veel trouwe huurders die soms 30 tot 40 jaar op dezelfde plaats blijven wonen, het behoud van hun levensstijl te garanderen. Dat gebeurt op dit ogenblik niet op alle plaatsen. Dat stringente model vergt absoluut opvolging. Het is deze in complexen dat de spanningen snel kunnen oplopen.

Er zijn trouwens ook bouwtechnische oplossingen voor de bestaande problemen. In bepaalde complexen liggen alle slaapkamers vlak boven elkaar en is voor de kleinere appartementen is een aparte ingang voorzien. Op andere plaatsen moet het mogelijk zijn zonder trapzalen te bouwen. Als de sociale huisvesting een aantal delicate punten bevat, zijn het zeker de trapzalen, de overlopen en de hal. Dat zijn de gevoelige plekken waar moet worden ingegrepen. Het is niet nodig onmiddellijk naar de hele buurt te stappen.

Het laatste model beantwoordt allicht aan een onmiddellijke behoefte. De directeur van de huisvestingsdienst van Manchester heeft me ooit gezegd: "One problem family and hell breaks loose". Hij heeft gelijk. Armoede en racisme kunnen nooit tot een sociale mix leiden. Ze leiden tot een explosieve mix. Mensen met een bepaalde levensstijl, zoals hevige drinkers, kunnen snel een heleboel problemen veroorzaken. Naar analogie van de psychiatrische sector, waar ex-patiënten vaak in het beschut wonen worden ondergebracht, zou ik voor bepaalde mensen in een model met zeer veel begeleiding voorzien.

Er is daar sprake van 8 mensen per patiënt. Die sociale begeleiding is absoluut noodzakelijk. Sommige mensen hebben immers zeer weinig wooncultuur, en ze hebben dan ook iemand nodig die hen begeleidt. Er zou toch wel minstens één begeleider per 40 of 50 mensen moeten zijn. Daarmee wil ik niet zeggen dat we die mensen in één complex moeten zetten, zoals in Nederland, want dat zou fout zijn. Neen, ze mogen blijven waar ze

zijn, maar ze moeten worden begeleid, bijna zoals in een pensionaat. Dat is het enige van mijn voorstellen dat geld kost.

We gaan ervan uit dat mensen zich in hun eigen sfeer moeten kunnen terugtrekken. Dat is vandaag in veel van die complexen niet het geval. Dat werkt de mensen erg op de heupen, met de gekende gevolgen.

U kunt zich afvragen of deze leefstijlmodellen een discriminatie inhouden. Mijn promotor heeft me gevraagd om dat te onderzoeken. Ik heb die voorstellen dus getoetst aan het model van Didier Lapeyronnie. Bij het laatste voorstel kunnen we gewagen van een vorm van discriminatie, daar men een persoon zegt dat hij begeleid moet wonen. Dat gebeurt echter niet om hem van zijn vrijheid te beroven, maar om de vrijheid van de anderen te bewaren.

Ik overloop mijn aanbevelingen, per beleidsniveau, te beginnen bij het EU-niveau en zo afdalend. Op die manier kunt u ze naast elkaar leggen. We hebben ons model SOS genoemd, de afkorting van sociale huisvesting, omgevingsaanpak en samenleving. Het staat ook voor 'save our souls': nog niet alle zielen zijn gered.

Op EU-niveau moet men zich concentreren op de immigratie. Er moet een arbeidsbalans zijn alvorens er immigratiequota kunnen worden opgelegd. Ik ben dus voorstander van het baseren van de immigratie op quota. Dan is er het punt van de familiehereniging. Ik heb terzake vroeger een zekere ervaring opgedaan, met het OCMW. Dat systeem werkt op de zenuwen in Frankrijk, Nederland en Groot-Brittannië. Men moet bij een dergelijke relatie een zekere standvastigheid kunnen aantonen. De EU heeft terzake een beslissing genomen, maar ik vraag me af of die in ons land wordt toegepast – ik lees er immers niets over.

Op 27 februari 2003 heeft de EU een instrument goedgekeurd. Ik citeer: "De lidstaten zullen de toegang en het verblijf aanvaarden, onder bepaalde voorwaarden, van een duurzame partner, alsmede de minderjarige kinderen die een minimumleeftijd hebben bereikt, maar niet ouder zijn dan de legale leeftijd. Er is gedurende 1 jaar de mogelijkheid voor de lidstaten om de toelating tot de arbeidsmarkt te onderzoeken." Ik heb daar niets meer over gehoord, alhoewel de EU dat heeft

beslist. De gezinshereniging is een heel moeilijk probleem. Heel wat meisjes die werden verplicht met een man te huwen, zien hun relatie onmiddellijk op de klippen lopen.

Ik heb al de gewaagde uitspraak gedaan dat de islam moet worden geherinterpreteerd, of gedomesticeerd. Ook dat moet op EU-niveau gebeuren. Ik wil er trouwens op wijzen dat de statistieken van de EU niets waard zijn. Bij Eurostat zouden ze toch wel eens mogen proberen wat sneller te werken. Wie daar aanklopt voor statistieken, kan beter de geschiedenis schrijven van wat 10 jaar geleden is gebeurd.

Wat het federale niveau betreft, komen de elementen van immigratie en gezinshereniging natuurlijk terug. Maar er is nog een belangrijk punt: de onbruikbaarheid voor de arbeidsmarkt zou op een andere wijze moeten worden aangepakt. Vakbondsmensen en werkgevers zitten uren rond de tafel om een nieuw akkoord te bereiken, maar dat hebben ze bij mijn weten nog nooit gedaan om de werkloosheid en de ledigheid bij deze generatie jongeren te bespreken.

Ik heb één voorbeeld gevonden van een doeltreffend optreden. In Frankrijk is er succes geboekt in de meest moeilijke stad op een deel van Lyon na, namelijk Roubaix (Robeke in het Nederlands). De heer Chirac is met het idee gekomen van de 'zones franches', de vrijzones. Volgens de man die in Roubaix belast is met stadsproblemen – die man was eerder op drie plaatsen in Frankrijk werkzaam: ambtenaren zijn er mobieler – zei me dat de zones franches de enige manier bleken om die jongens en meisjes aan het werk te krijgen. Het gaat over jongens en meisjes van 16 tot 22 jaar, die in die afgebakende zone wonen. Zij krijgen bij voorrang gedurende 2 jaar 100 percent vrijstelling van sociale lasten. Dat is een maatregel van positieve discriminatie waar ik voor ben. Daar kan nog 1 jaar bijkomen, met een vrijstelling van 50 percent. Daarbovenop kunnen er ook subsidies worden gegeven, indien er werkelijk wordt geïnvesteerd in die omgeving.

Roubaix heeft nu een heel nieuw centrum. Het was een stad waar men niet op straat durfde te komen. Veel van die jongelui hebben op die manier werk gekregen. Helaas is dat systeem opnieuw afgeschaft. Zo gaat dat altijd in Frankrijk. De ene richt iets op en de andere schaft het

weer af. Nu is er weer het systeem van de ‘emploi jeune’. Een man waarin ik toch wel wat vertrouwen heb, is Jean-Louis Borloo, de Franse minister van Werkgelegenheid, Arbeid en Sociale cohesie. Die beschikt over een heel instrumentarium en vijf staatssecretarissen. Hij wil proberen dat opnieuw gestalte te geven. Het systeem was even verdwenen omdat mevrouw Martine Aubry vond dat dit een discriminatie inhield en opperde dat dit dan in heel Frankrijk moest gebeuren. Ik hoef u als politici niet te zeggen dat, wanneer zoiets in heel het land moet, er niets van terecht komt, omdat de middelen ervoor ontbreken.

Ik ben een groot voorstander van die aanpak op het terrein. Dat moet gebeuren op federaal niveau, uiteraard in samenwerking met de andere overheden. Het is me erg opgevallen hoe moeilijk wij institutioneel werken. Alle problemen waarover we het hebben zijn transversaal, maar de bevoegdheden in ons land zijn verticaal. Willen we een dergelijke vrijzone oprichten, dan moeten we ons wenden tot verschillende regeringen. Die vrijzones hebben immers fiscale en sociale aspecten. Dan komt het er niet van. Zou het niet mogelijk zijn in ons land een intergewestelijk samenwerkingsplatform op te richten ter verbetering van de stedelijke samenleving? Dat kost niets en stedelijke samenlevingen zijn er zowel in Charle-roi als in Luik en Brussel.

Hier is er geen enkel overheidsniveau specifiek aanspreekbaar. Ik praat met Nederlanders, Fransen en Britten, maar niet met Walen. Op de RTBF hoorde ik wel pleiten voor huursubsidies. Dat is waar ik de hele tijd al voor pleit! Waarom zorgen de gewesten daar niet zelf voor?! Er moet een forum – of een platform, het maakt niet uit – komen om de transversale bevoegdheden te doorbreken.

We moeten van de minister natuurlijk de gelegenheid krijgen om dat ‘leefstijlwonen’ mogelijk te maken. We hoeven daartoe niet het hele huurdecreet te herschrijven, een kleine wijziging is voldoende. Geef bijvoorbeeld meer armslag aan de lokale maatschappijen om die samenlevingsproblemen op te lossen.

In elk van de vier modellen is woonbegeleiding nodig. Als er nog extra geld wordt uitgegeven voor sociale huisvesting, dan moet het niet naar nieuwe woningen gaan, maar naar huurbegelei-

ding. Geef de maatschappijen professionele begeleiders én conciërges. Het is onbegrijpelijk dat die werden afgeschaft. Conciërges kunnen een belangrijke rol vervullen.

De samenlevingsproblemen vormen slechts een element van een groter probleem. Het stedelijk niveau is daarbij cruciaal. De stedelijke overheid moet een algemene aanpak per gebiedsomschrijving ontwikkelen. Waar zich dan nog echte problemen voordoen, dan kan dat per speciale opdracht worden aangepakt. Tewerkstelling, onderwijs, jeugd, veiligheid, sociale huisvesting en fysieke omgeving kunnen en moeten algemeen worden aangepakt om een totaalontwikkelingsproject een kans te geven. Daar hebben we structuur voor nodig. Dat hoeft niet die RDA van Manchester te zijn, maar in ieder geval een ad-hocstructuur. De stad Antwerpen had ooit een planologische dienst, daar hebben we wonderen mee verricht. Per gebiedsomschrijving moet er een structuur komen die autonoom kan werken en op het terrein kan werken. De stad moet uiteraard een visie hebben.

Werkgelegenheid moet een prioriteit zijn voor OCMW, VDAB, RVA, en dergelijke, als we die ‘zones franches’ willen realiseren. Als ik iemand hoor suggereren om het Stuivenbergziekenhuis te verhuizen, dan krijg ik haast een beroerte. Hoe is dat verduiveld mogelijk? Daarmee zouden we daar alle resterende werkgelegenheid weghalen!

De maatschappijen moeten armslag krijgen, maar ook – naar Nederlands model – de gelegenheid krijgen om op de markt te treden. Ze moeten – en ik weet dat dit woord voor velen vies klinkt – aan projectontwikkeling kunnen doen. Momenteel heeft zo’n maatschappij geen bewegingsmogelijkheid. Het duurt jaren om grond of gebouwen te verwerven, dat moet op een commerciële manier kunnen. Ik dacht dat het met de federalisering veel vlotter zou lopen, neen, integendeel, we zijn gecentraliseerd op een Vlaams niveau en op het terrein kunnen we niets doen.

Ik sluit af met Francois-Marie Arouet Voltaire, mijn grote vriend. Voltaire zei 2,5 eeuwen geleden dat verdraagzaamheid het lot van de mensheid was. Zijn biograaf zei iets in dezelfde zin: “L’universalité fait de la tolérance un devoir.” Ik heb niets tegen die universele waarden, maar u hebt toch met mij vastgesteld dat er heel wat ter-

reinaanpak nodig is. We kunnen dat niet afhandelen met enkele universele verklaringen.

In *Candide* laat Voltaire een Turk, een derwijs, zeggen: “Le travail éloigne de nous trois grands maux: l’ennui, le vice et le besoin”, maar ook: “Il faut cultiver son jardin”. Dat is mijn slotwoord. We moeten iets geven aan de jonge allochtonen. We moeten iets doen voor de jonge allochtonen, om te beginnen met betrekking tot vorming en onderwijs, maar ze moeten er zelf ook iets aan doen.

2. Bespreking

De heer Rob Verreycken: Ik wil om te beginnen de verdiensten van de spreker onderkennen en onderstrepen. Hij erkent de problemen en benoemt ze. Hij pleit voor een terreinaanpak en noemt onbeschroomd de cijfers. Hij wil voorstellen onderzoeken zonder taboes, waarmee hij het Vlaams regeerakkoord meer in praktijk brengt dan de minister. Het regeerakkoord wijst alle taboes van de hand. Bij de bespreking van de beleidsnota bleven de taboes over de cijfers echter overeind. De spreker heeft relevante en nuttige cijfers gegeven over de etnische samenstelling van het huurdersbestand bij Onze Woning.

Mijnheer Cools, zijn de cijfers over de samenstelling van het huurderskorps qua nationaliteit en etnische achtergrond ter beschikking bij de sociale huisvestingsmaatschappijen? Kunnen ze op een gestructureerde manier worden geraadpleegd? Moeten we net zoals u de individuele dossiers raadplegen?

In *De Standaard* suggereert u twee maatregelen die al onmiddellijk een groot effect zouden hebben. Een daarvan is het intrekken van de rondzendbrief van voormalig minister Jaak Gabriels die bepaalt dat asielzoekers onmiddellijk een woning moeten kunnen krijgen. Kunt u ons zeggen wat de impact is van de rondzendbrief op de percentages?

U pleit voor een nieuwe vorm van toewijzing op basis van een vrije keuze van leefstijl. Hoe kunnen we dat concreet vertalen in een wettelijk systeem? Leefstijl is een veeleer vaag begrip. Er is een pleidooi geweest om dat aan taal te koppelen. Kunt u dat toelichten? Ziet u een mogelijkheid om dat te

koppelen aan het volgen van een inburgeringscursus? Zo’n cursus heeft toch ook de bedoeling om bepaalde vaardigheden bij te brengen op het vlak van leefstijl.

De heer Bob Cools: De maatschappijen geven cijfers van nationaliteiten. Ik heb van een bepaalde maatschappij 7.000 fiches uitgepluisd. Daarin vond ik onder andere dat de ouders bijvoorbeeld Marokkaans zijn en de kinderen Belg. Dat werkje heb ik zelf gedaan, omdat de maatschappij dat niet doet. Ik was dan ook verrast over de publicatie van de stad Antwerpen waarin plots allemaal allochtonen verschijnen. Ik heb de verantwoordelijke gevraagd hoe hij daarbij kwam. Hij heeft het aantal mensen die Belg geworden zijn, geteld bij de buitenlanders. Hij heeft ook per district gewerkt.

Ik heb er in vergaderingen altijd voor gepleit om proberen te doen wat ik nu heb gedaan. Misschien hebben maatschappijen dat wel intern gedaan, maar ze beschikken niet op gestandaardiseerde wijze over de gegevens. Ik heb ramingen voor de maatschappijen gemaakt. Eén maatschappij heeft bijvoorbeeld al ruim de helft allochtonen, een andere ongeveer 40 percent en een andere 30 percent. Het is mijn overtuiging dat alle maatschappijen naar meer dan 50 percent allochtonen evolueren.

U had nog een vraag over de impact van de omzendbrief van Gabriels. Ik heb dat proberen te benaderen voor twee soorten groepen van mensen: zij die normalerwijze aan een andere gemeente zijn toegewezen en de asielzoekers. Voor de maatschappij Onze Woning leverde dat over een periode van een jaar 30 percent op. Tijdens de jongste jaren is de groep ‘anderen’ enorm toegenomen in aantal. Ik heb mensen uit Oezbekistan en Kazachstan ondervraagd, omdat ik wilde weten hoe ze hier beland zijn. Het gaat doorgaans om gemengde gezinnen: een partner is Kazach en de andere Rus. In de voormalige republieken worden de Russen scheef bekeken, en daarom komen ze naar hier.

Dan was er een vraag over de taal. De heer Guy Fransen heeft me gebeld omdat hij over de reglementen van de drie maatschappijen had geschreven. De maatschappij waarin ik zetel, heeft nog niets besloten over de teksten. Onze Woning heeft ook nog geen beslissing genomen, een andere

maatschappij al wel. Ik heb niet gezegd dat taal niet belangrijk is. De samenleving als dusdanig vraagt volgens mij meer dan of iemand Nederlands spreekt.

Ik heb gezocht waar het belang dat aan de taal wordt gegeven, vandaan komt. Het staat in de Vlaamse regeerverklaring. Die maatschappij heeft daarop geanticipeerd en gezegd dat de kandidaat-bewoners Nederlands moeten kennen. Verder is er ook de realiteit. De bedienden van die maatschappijen hebben het niet gemakkelijk als ze met iemand uit Kazachstan een formulier moeten invullen. Bij het OCMW losten we dat probleem op door de mensen te zeggen dat ze zich moesten laten vergezellen door een tolk. De maatschappijen zouden dat ook kunnen doen.

Taal is in mijn definitie van integratie belangrijk. In deze strikte aangelegenheid van dat reglementje echter, dacht ik niet dat de taal het element was dat we absoluut in beeld moesten brengen. Dat is alles wat ik hierover heb gezegd.

Mevrouw Veerle Heeren: Mijnheer Cools, ik ben blij u vandaag te mogen beluisteren. Ik vond uw uiteenzetting zeer verhelderend. Ik kan me terugvinden in een aantal zaken die u aangeeft, bijvoorbeeld dat dé oplossing niet bestaat en dat er verschillende maatregelen nodig zullen zijn om een antwoord te creëren.

Maar in uw analyse heb ik het bijzonder moeilijk met de oplossingen die u aanreikt, omdat ze niet overeenkomen met het beeld dat ik heb over samenleven van mensen. Ik stel me de vraag of het model dat u voorstelt, wel praktisch haalbaar is. Uw model om mensen in te delen op basis van leefstijlen, is volgens mij heel sturend vanuit de overheid, omdat we dan wijken krijgen met mensen met eenzelfde profiel. Het komt er eigenlijk op neer dat u alle families Flodder in één wijk stopt. Als die mensen morgen allemaal gaan samenleven in één wijk, stel ik me de vraag of er nog politiekorpsen in een dergelijke wijk zullen durven komen om de veiligheid te garanderen. U zegt bovendien dat u geen getto's wil, maar ik vraag me af of we door zo'n model te hanteren, niet precies getto's zullen creëren.

U hebt ook gesproken over de sociale mix. Ik deel uw mening dat die mix de voorbije jaren als een doodoener werd gebruikt door veel politici om geen antwoorden te moeten aanreiken vanuit

de politiek ten aanzien van bouwmaatschappijen en gemeentebesturen. De vraag is of het samenbrengen van mensen met een gelijksoortig profiel en met eenzelfde leefstijl, niet hetzelfde is als toegeven aan de gedachte dat een leefbare sociale vermenging creëren in Vlaanderen een utopie is. Ik ben vorige week op werkbezoek geweest in Nederland bij een stichting die een woningcorporatie in handen heeft. Ik heb daar vernomen dat de woningcorporaties inderdaad werden geprivatiseerd, maar dat de Nederlandse overheid nog steeds heel fel stuurt. Dat staat een beetje haaks op wat u net hebt verteld.

De heer Bob Cools: Mevrouw Heeren, ik heb het woord 'profiel' niet gebruikt. Een van de belangrijke keuzes die een man en een vrouw in hun leven maken, is het kiezen van een woning. Hebt u er al eens over nagedacht wat een woning voor u betekent? Hebt u er al eens over nagedacht dat de woning de plaats is waar de komende generaties worden gevormd? Men moet zich goed kunnen voelen thuis.

Er zijn mensen die al jaren in een sociale huisvesting wonen en daar graag wonen. Als plots een gezin naast hen komt wonen met een hele boel kinderen en dat gezin begint 's avonds te leven, dan is dat een groot probleem van leefstijl. Er zijn mensen die elke avond opnieuw ontzettend veel vrienden ontvangen. Dat is erg gezellig, maar niet voor de burens die om 11 uur willen slapen. Daarom zeg ik dat het probleem zich hoofdzakelijk voordoet op de overloop, in mindere mate in de trapzaal, en in de hal als er kinderen zijn.

De mensen moeten zich goed kunnen voelen. De gemoedsrust is belangrijk, en het kiezen van een woning is daarom ook belangrijk. Nu hebben de mensen geen keuze meer. Ze hebben ooit gekozen, maar sindsdien zijn er allemaal anderen bij komen wonen. Ik pleit dus voor het samenwonen van gelijkgestemde mensen. Dat is iets anders dan mensen met hetzelfde profiel. Ze moeten er niet allemaal hetzelfde uitzien. Ik ga daarmee dwars door de etniciteit, ik sluit niemand uit. De test is erg belangrijk om de leefstijl te bepalen. Er zijn mensen gespecialiseerd in het afnemen van een huurderstest waarbij wordt nagegaan hoe mensen leven.

Professor Anne Power stelt dat ook muziek maken belangrijk is. Beeldt u zich eens in dat u rustig thuis een boek zit te lezen en uw burens

links en rechts musiceren. Dat kan gezellig zijn, maar het lijkt me interessanter dat de mensen die muziek maken samen zitten. Zo kan ik u tientallen voorbeelden geven. Denken we aan een Congolese student die wil studeren, maar boven hem wonen Senegalezen die muziek maken en dansen. Wat moet er dan gebeuren? Met mutaties kunnen we bezig blijven. Daarom stellen we dat de manier van leven, de gelijkgestemdheid belangrijk is.

U sprak over een getto. Tientallen mensen hebben daarover reeds geschreven. U weet uiteraard wat een getto is. Die term is beledigend. Ik geef u een voorbeeld tot wat de sociologie kan leiden. Sommige sociologen zeggen tegen de mensen: “U bent een kansarme, u woont in een achtergestelde wijk met broze huurders of risicohuurders. U woont in een getto.”. Hebt u er al eens over nagedacht wat de draagwijdte is van dergelijke uitspraken? U moet er maar wonen. Diezelfde woorden komen altijd weer terug. Ik heb ooit eens geprobeerd om de mensen aan te spreken met ‘beste kansarmen’ – u had hun gelaatsuitdrukking eens moeten zien. ‘Getto’ is een gevaarlijk woord.

We proberen de problemen op te lossen op wijk-niveau, want anders groeit de olievlekvrees die wordt ingegeven door de schrik voor getto's. Die twee angsten verspreiden zich als een lopend vuurtje onder de bevolking. Het zou belangrijk zijn om eens doctoraatsthesisen te maken over wat op café wordt gezegd en over de moppen die worden verteld.

Ik gebruik de feiten. Ik ben hoofdzakelijk vertrokken vanuit het terrein. Ik ben gaan luisteren naar de mensen. Het Stuivenbergblok bestaat. Welk recht zou ik hebben om daar mensen uit te halen om ze te verspreiden over de stad? De mensen wonen er graag samen en delen toevallig dezelfde opvattingen. Het zou toch heel ondemocratisch zijn om mensen te doen verhuizen? We kunnen hooguit proberen een nieuw blok goed samen te stellen. In Stuivenberg woonden aanvankelijk 12 percent autochtonen en na drie maanden nog slechts 5 percent. Ik kan de mensen niet verplichten. Hebt u niet gehoord hoe weinig autochtone kandidaat-bewoners er nog zijn? Als we niets doen, wil binnenkort geen enkele autochtoon nog in de sociale huisvesting terechtkomen. Nochtans hebben veel autochtonen daar behoefte aan. Veel

oude vrouwtjes wonen immers in een krotje, maar weigeren een sociale woning.

Ik heb een tekst over de situatie in Nederland. Ooit was dat het meest dirigistische land op het vlak van de volkshuisvesting. Nu helt alles over naar de privé-sfeer met allerlei mogelijkheden. Er werd echter vastgesteld dat de maatschappijen niet langer willen samenwerken met de gemeenten. De Tweede Kamer zal wetgevend moeten optreden om de corporaties tot samenwerking met de gemeenten te verplichten. Ze zijn van het ene uiterste in het andere vervallen. De maatschappijen hebben daarvan gebruik gemaakt. Ik heb u het voorbeeld uit Rotterdam gegeven: daar zijn nu allerlei particuliere ondernemingen aan de slag, want de maatschappij wil niet langer samenwerken met de gemeente. Die samenwerking moet dus wettelijk worden verplicht.

Mevrouw Veerle Heeren: Ik kan me niet van de indruk ontdoen dat ook u getto's creëert via uw model. U wil alle gelijkgestemden samenbrengen. Ik wil uw voorstel niet in het belachelijke trekken, maar als u bijvoorbeeld alle mensen die graag muziek spelen tussen 1 uur 's nachts en 6 uur 's morgens samen wilt brengen in één woonwijk, dan creëert u ook een soort getto.

De heer Bob Cools: U vergeet mijn speciaal model voor jongere mensen, het exotisch model.

Mevrouw Veerle Heeren: We moeten toch eerlijk durven zijn. De sociale huisvesting vertegenwoordigt in Vlaanderen 6 percent. Ik nodig u uit om naar andere regio's te gaan waar gelijksoortige problemen bestaan met privé-huur. Wat stelt u voor dat we in de toekomst tegen de privé-eigenaars zeggen, dat ze bepaalde modellen van woningen moeten creëren voor bepaalde kandidaat-huurders? Dat kan toch niet.

Mevrouw Mieke Vogels: Privé-eigenaars doen dat al: ze weigeren bepaalde mensen.

De heer Bob Cools: De problemen in de privé-sector zijn onoplosbaar. Ze worden behandeld met hopen PV's van de politie. In het gebouw waar ik woon, woont ook een ernstig verslaafd koppel. Die mensen hebben reeds vuur gesticht, maar het zijn eigenaars en dus er kan niets worden gedaan.

De zaak zal voor de rechtbank komen. Ik ben van mening dat ook het samenwonen in privé-complexen moet worden bekeken. Nu hebben we het echter over de overheidstaken.

Mevrouw Mieke Vogels: Mijnheer Cools, ik ben het niet eens met de heer Verreycken: volgens mij zijn we niet bang van cijfers. De grote verdienste van uw studie is dat u de cijfers vergelijkt met die van andere Europese steden. Daaruit blijkt duidelijk dat de situatie van een stad als Antwerpen niet zo speciaal is.

Ik ben het, samen met mevrouw Heeren, tevens eens met de stelling dat we het verschrikkelijk moeilijk hebben met de realiteit van de grootsteden in Vlaanderen. We zijn die grootsteden niet gewoon. Dat is gedeeltelijk ook aan de verdeeldheid van bevoegdheden te wijten. Het gaat enkel om Antwerpen en eventueel ook om Gent. Voor de rest zijn er in Vlaanderen geen grootsteden, maar er is wel een grootstedelijke realiteit. Ik vind het een verdienste van het onderzoek van de heer Cools dat hij zich niet tot het vergelijken van cijfergegevens beperkt. Naast de analyse van de situatie heeft hij een aantal oplossingen naar voren geschoven.

Ik zou ook nog even willen inspelen op wat mevrouw Heeren daarnet heeft gezegd. Hoe meer er over een sociale mix wordt gesproken, hoe minder die sociale mix tot stand wordt gebracht. Een term als het 'Chicago-blok' werkt verschrikkelijk stigmatiserend en leidt tot een concentratie van allochtone bewoners.

Het OCMW van Antwerpen wordt vaak met lastige mensen geconfronteerd, zoals alcoholici en gewezen psychiatrische patiënten. We huisvesten al die mensen in de Batterijstraat. We weten dat in die buurt een zeker wederzijds begrip bestaat. De alcoholici begrijpen elkaar meestal. Bovendien zorgt het dienstencentrum voor zeer degelijke begeleiding.

In de privé-sector verhuurt een eigenaar zijn appartement gewoonweg niet aan dergelijke mensen. Onlangs heeft iemand me een kwartier lang het hoofd op hol gebracht met zijn verhaal over een Congolese familie die zijn appartement had gehuurd, slechts eenmaal de huur had betaald en, zoals nadien is gebleken, de volledige inboedel, met inbegrip van de verwarmingsradiatoren, had

verkocht. Die man is niet bereid zijn appartement nog aan Congolezen te verhuren.

Aangezien de opdeling in verschillende groepen zo goed als automatisch gebeurt, voeren de politici eigenlijk een fictieve discussie over het organiseren van een sociale mix. Op het terrein is een heel andere realiteit ontstaan. Indien we een nieuw beleid willen voeren en een nieuw huurbesluit willen uitwerken, moeten we vanuit de bestaande situatie vertrekken. We mogen ons niet op een aantal idealistische gedachten baseren.

Mijns inziens zal de sociale mix veel tijd vergen en niet door middel van het huisvestingsbeleid worden gerealiseerd. We moeten dat doel door middel van de tewerkstelling en het onderwijs bereiken. We moeten ervoor zorgen dat we op deze vlakken de trein niet missen. We moeten de mensen die zich onbruikbaar voelen, ergens oppikken.

Indien we hier niet in slagen, zullen er binnenkort aparte islamitische scholen zijn. Er bestaan al joodse scholen. In Antwerpen is de islamitische school bijna geboren. In deze school zullen de betere allochtonen zelf het initiatief nemen en hun eigen kinderen zelf kansen bieden. Dat is de realiteit waarmee we rekening moeten houden.

Mijnheer Cools, ik vind uw modellen zeer boeiend, we moeten hier verder over nadenken. Ik zie namelijk nog niet hoe we uw voorstellen in regelgeving kunnen vertalen.

Mevrouw Cathy Berx: Eerst en vooral wil ik me aansluiten bij de lof die hier is geuit en de heer Cools danken voor zijn goede uiteenzetting.

Ik zou tevens iets willen rechtzetten. De heer Cools heeft daarnet verwezen naar een omzendbrief die de SHM's zou verplichten asielzoekers een huis ter beschikking te stellen. De omzendbrief houdt in dat kandidaat-asielzoekers die legaal op het grondgebied verblijven kunnen worden ingeschreven en een woning kunnen worden toegewezen. Dat betekent niet dat de SHM's verplicht zijn om deze mensen meteen een woning ter beschikking te stellen.

Over dit onderwerp wordt veel verkeerde informatie verspreid. De heer Guido Tastenhoye heeft in de Kamer van volksvertegenwoordigers verkondigd dat de SHM's zelfs verplicht zijn om illegalen

op te nemen. Dat is niet het geval. We moeten de omzendbrief juist interpreteren en de juiste informatie verspreiden.

Verder zou ik nog een aantal kritische bemerkingen bij de voorstellen van de heer Cools willen maken.

Volgens de heer Cools zou een eenheid van levensstijl de samenlevingsproblemen beperken. Aan gezien het moeilijk is mensen eenduidig op een welbepaalde levensstijl vast te pinnen, vind ik dit een zwak punt in de redenering. Volgens *De Stan daard* kan iemand die werkt niet met een werkloze en een groot gezin niet met een alleenstaande samenwonen. Het gaat hier evenwel niet om mensen in een definitieve situatie. Mensen kunnen dit statisch gegeven overstijgen en, in functie van hun nieuwe mogelijkheden, hun levensstijl aanpassen. Een werkloze kan werk vinden en een alleenstaande kan een partner vinden en kinderen krijgen.

Bovendien ontstaan de problemen grotendeels omdat de sociale huisvesting te zeer in welbepaalde buurten wordt geconcentreerd. Het Vlaams regeerakkoord pleit voor een betere spreiding over de verschillende wijken van een stad en over verschillende gemeenten rond een stad. Merksem telt slechts 4 percent sociale woningen. De Seefhoek telt ongeveer 30 percent sociale woningen. Dergelijke concentraties aan sociale woningen leiden tot een concentratie van verschillende levensstijlen. We moeten meer aandacht besteden aan inbreiding en de sociale huisvesting meer spreiden over gemeenten als Aartselaar of Lint. Op die manier worden de verschillende levensstijlen ook beter gespreid.

We mogen overigens niet vergeten dat de meeste allochtonen op een aantal plaatsen ook niet langer willen wonen. Ik denk in dit verband aan de Geelhandplaats. Heel wat allochtonen willen daar niet meer wonen.

Slechts de allerzwaksten vinden hier tijdelijk een onderkomen. Elk jaar verandert een derde van de huurders. Gezien dat ongelooflijk hoge verloop van huurders, is het haast onmogelijk op deze plaats een sociale samenhang op te bouwen: er is geen humus voor het sociale weefsel.

De structuur van de woningen is op zich ook bijzonder belangrijk. Ik denk hierbij in eerste instantie aan de geluidsisolatie in sociale woningen. Ik

ken een oudere vrouw die haar buurvrouw verwijt dat ze 's nachts geregeld de wasmachine en droogkast opzet en te vaak het toilet doortrekt. Wie daar eens op bezoek gaat en tot 2 uur 's nachts blijft zitten, kan enkel vaststellen dat de muren werkelijk flinterdun zijn en elk bij de burens geproduceerd geluid doorlaten. Dergelijke situaties zijn onleefbaar en leiden onvermijdelijk tot problemen. De structuur van de betrokken woningen is een element in de discussie over samenlevingsproblemen.

Mijns inziens moeten we verderwerken. Hierbij moeten we tevens oog hebben voor een aantal aandachtspunten die de heer Cools niet heeft vermeld. Hij heeft naar de architectonische aspecten van de zaak verwezen, maar hij heeft dit punt niet volledig uitgewerkt.

De heer Bob Cools: Mevrouw Berx, ik heb daarstraks al verklaard dat resumeren altijd gevaren inhoudt.

Wat de omzendbrief betreft, deel ik uw mening helemaal niet. Ik heb hier vaak met toenmalig minister Gabriels over gesproken. De omzendbrief is oorspronkelijk door voormalig minister Leo Peeters verzonden. De inhoud was aanvankelijk zeer duidelijk. Allochtonen die nog geen definitieve toestemming hadden gekregen om in ons land te verblijven, konden worden ingeschreven. Als burgemeester heb ik ontelbaar veel dergelijke gevallen gezien. Voormalig minister Gabriels heeft de omzendbrief om onbegrijpelijke redenen aangevuld met de bepaling dat de gemeenten de kandidaat-asielzoekers moesten toewijzen. In mijn antwoord op de vraag van de heer Verreycken ben ik hier al op ingegaan. Minister Keulen weet trouwens zeer goed waarover het gaat. De dubbelzinnigheid bestaat nog steeds.

Wat de spreiding betreft, heb ik Groot-Brittannië en Frankrijk pluspunten gegeven voor hun spreidingsbeleid. Het Noorden van Frankrijk is een voorbeeld van de manier waarop sociale huisvesting kan worden gespreid. Deze werkwijze heeft trouwens ook nadelen. De Franse overheid heeft eilanden gecreëerd, banlieues zonder stedelijke band die haast als getto's kunnen worden omschreven.

Al bij al is de sociale huisvesting in Antwerpen behoorlijk gespreid. Hetzelfde geldt voor de aanwezigheid van allochtonen. Die spreiding kan,

zoals in Frankrijk is gebeurd, nog verder worden doorgevoerd. Mijn eigen partij heeft in dit verband ooit een folder verspreid. Ik heb hierover nadien overigens niets meer gehoord. Ik moet trouwens toegeven dat niet alle maatregelen van de Franse overheid werken.

Frankrijk heeft besloten de gemeenten met meer dan 50.000 inwoners – voordien was het 100.000 – te verplichten sociale huisvesting te bouwen als men er geen 20 percent heeft. De meeste gemeenten komen niet aan die 20 percent, en hebben dat plan massaal en totaal gesaboteerd. Nu spreekt men zelfs over het van ambtswege opleggen hiervan. Ik heb dat ooit eens gelezen in een folder van mijn partij. Die verplichting werkt echter niet.

Veel dingen worden in alle stilte uitgevoerd. Zo werd in het Vichy-Frankrijk besloten dat de werkgevers 1 percent van de loonmassa moesten besteden aan het bouwen van sociale woningen. Dat is begonnen in 1941 of 1942 en het bestaat nog altijd. Zeer weinigen weten dat. Onder druk van de Franse werkgevers werd het wel beperkt tot de helft. Nu willen ze niet meer betalen, want er wonen geen loontrekkenden meer in de sociale woningen: het zijn allemaal mensen die leven van een RMI (revenu minimum d'insertion). Nu is er net een hele polemiekk losgebarsten met minister Jean-Louis Borloo, die vindt dat ze wel moeten betalen. Jarenlang hebben de Franse werkgevers in elk geval betaald. Daar hebben wij in ons land nooit aan gedacht. In de jaren zestig, toen de gastarbeiders naar hier werden gehaald, hadden we de werkgevers moeten zeggen dat ze mee moesten betalen. Dat hebben we nagelaten.

Aan mevrouw Heeren wil ik vragen of ze nog eens die leefstijlen wil bekijken. Die mensen moeten niet allemaal hetzelfde profiel hebben, het gaat over de wijze van leven. Dat is heel gemakkelijk na te gaan. We weten al gauw welke mensen 's nachts en 's avonds leven.

Mevrouw Veerle Heeren: Ik weet ook hoe snel men in een leven kan veranderen.

De heer Carl Decaluwe: Mijnheer Cools, in een aantal publicaties had ik ook al kennis genomen van de conclusies van uw doctoraat. Het is de grote verdienste van uw doctoraat dat het voor een debat heeft gezorgd in het parlement en de media, en dat dit punt op de politieke agenda

wordt geplaatst. Ik ben het echter volstrekt niet eens met de geformuleerde voorstellen.

U stelt dat we ons steeds meer moeten baseren op de feiten op het terrein. U hebt voorbeelden aangehaald van Rijsel en Manchester. Vooral Rijsel ken ik goed, want ik kom er maandelijks. De wijken met socialewoningbouw zijn wijken waar mensen niet meer durven komen, door de concentratie en de gettovorming. Toen er destijds enorm veel grensoverschrijdende criminaliteit was, wist de politie waar ze de daders moest zoeken, maar ze durfde niet. Die daders bevonden zich immers in die wijken in Rijsel en Roubaix. Dat is voor mij dus een gevechtsmodel. Het wordt mooi geformuleerd, maar het staat haaks op de integratie.

U doet een aantal suggesties. Wat de toewijzingen betreft, kan er worden gepraat over verfijningen, maar ik zie het niet gebeuren dat men hele woonblokken ontruimt en opnieuw toewijzingen doet. In de toekomst zal er ofwel sprake zijn van kleinschalige elementen ofwel van grootschalige renovatie, met afbraak. Dat laatste gebeurt in Lyon. Ik heb er wijken bezocht waar van de 25 torenblokken er gewoon 12 zijn afgebroken, voor groene ruimtes en gemeenschapsruimtes. Dat heb ik helaas niet gehoord in uw voorstellen. In Antwerpen hebben we wat dat betreft een kans gemist. Daarover zijn heroïsche debatten gevoerd in het parlement, maar we beschikken nu eenmaal over beperkte middelen.

Ik zie meer heil in kleinschaligheid, in het her en der kopen van losse woningen, ook door bouwmaatschappijen en door socialeverhuurkantoren.

Mijnheer Cools, u hebt wel overschot van gelijk op het vlak van woonbegeleiding. We hebben in het verleden te veel louter geïnvesteerd in bakstenen en te weinig in woonbegeleiding. U had het over een begeleider per veertig huurders. Er zijn 300.000 à 350.000 sociale huurders. Dat systeem zou onbetaalbaar zijn. Een oplossing zoals die van een conciërge in grote flatgebouwen is belangrijk.

U pleit ervoor om iedereen die veel lawaai maakt, samen te huisvesten, maar ik vind dat reglementen moeten worden toegepast. Indien het reglement bepaalt dat er na 10 uur geen lawaai mag worden gemaakt, dan moet er worden opgetreden.

In bepaalde wijken in Kortrijk doen we dat. Als er klachten zijn, dan gaan we daarop af. Ook in Lokeren gebeurt dat. Op sommige vlakken moet er een zero tolerance zijn, ook in sociale appartementen. De wetgeving moet worden toegepast, anders moet er geen wetgeving zijn.

U hebt ook gelijk inzake de kleine aanpassingen aan traphallen. Hetzelfde geldt voor het onderhoud van de sociale appartementen. De stelling bij de VHM en de bouwmaatschappijen was dat, indien er vandalisme is gepleegd, dit de volgende dag moet worden hersteld. Vandalisme lokt immers nieuw vandalisme uit. Al die kleine elementen kunnen de leefkwaliteit in die wijken verbeteren.

Er kunnen sociologische theorieën naar voren worden gebracht – en mijn kennis van de sociologie is beperkt –, maar in feite bepleit de heer Jan Willem Duyvendak gettovorming. Hij creëert op die manier probleemwijken. Ik ben veeleer gewonnen voor een kleinschalige aanpak en doorgedreven investeringen in het aankopen van kleinere complexen, die dan deels zouden worden gerenoveerd. Zo ontstaat een sociale mix.

De heer Bob Cools: Mijnheer Decaluwe, ik hoor meteen dat u uit West-Vlaanderen komt, waar er niet zoveel allochtonen zijn. Wij kampen met problemen die u niet mag onderschatten. Bij ons is er sprake van 80.000 à 100.000 allochtonen. Dat is niet kleinschalig.

Ook wij zijn natuurlijk een aantal malen in Rijsel geweest. Wat u zegt, klopt niet helemaal. In die Communauté urbaine is er enorm gespreid, met als gevolg dat er her en der eilanden zijn gemaakt met louter en alleen sociale huisvesting. We hebben zelf gezien hoe de politie daar iemand achtervolgde. Dat is louter sociale huisvesting, ingeplant in wat weiden. Maar in de stad zelf is de sociale huisvesting vrij goed.

Er is nog wel één deel dat voor problemen zorgt, namelijk Lille-Sud. Dat is omringd door universitaire gebouwen, maar zelfs daar strookt de werkelijkheid niet met de beschrijving die u gaf. Uw beschrijving klopt wel voor die torens rond de stad. De politie komt daar inderdaad niet meer.

We leren uit de vergelijkingen. In Frankrijk zien we de brutaliteit van het in brand steken van wagens. Hout vasthouden, maar dat is niet onze

stijl in Vlaanderen. Dat is al evenmin het geval in Groot-Brittannië of Nederland. U kunt het lezen in *Le Monde*, dat is een typisch Franse kwaal.

De Britten hebben veel van hun torens opgeblazen. In Antwerpen was daar even sprake van bij De Goede Woning, maar dat is terecht niet gebeurd. Toen ik nog voorzitter van de maatschappij was, kreeg ik een aanbod van een particulier om een blok van twaalf verdiepingen van ons te kopen. Hij wou een toren van honderd verdiepingen bouwen. Waarom zijn die torens in de particuliere sector zo'n goede zaak? En waarom zijn ze in de sociale huisvesting zo slecht? Dat zou ik graag eens weten. Op 't Eilandje zijn wel vijftien privé-torens gepland! Nochtans zegt de theorie dat het sociaalewonebeleid kleinschalig moet zijn.

Het antwoord is eenvoudig. In Antwerpen heeft de sociale sector sinds de jaren zestig geen torens of blokken meer gebouwd. Dat is voorbij. We kunnen niet voor elk van die duizenden mensen een huisje bouwen. Waar zouden we dat doen in Antwerpen? We hebben daar de ruimte niet voor. Het is eigenaardig dat die torens zo stevig en gezond zijn voor de autochtonen met geld en zo slecht voor de sociale huurders. Als we de torens opblazen, wat doen we dan met al die daklozen? In Manchester werden de blokken opgeblazen en er lopen heel wat daklozen rond!

Wij willen voorzichtig zijn. Wij willen het niet altijd over getto's, kansarmen en achtergestelden hebben. De officiële teksten staan vol van die termen. Dat veroorzaakt alleen maar kwelling.

De heer Carl Decaluwe: In de privé-sector zijn de torens nog altijd een succes omdat ze van betere kwaliteit zijn. Ik heb in Antwerpen nog appartementen van Domus Flandria bezocht. De binnenmuren waren van gyproc. Het bouwwerk moest goedkoop, snel en efficiënt zijn. Uiteraard wordt het dan één lawaaiig gedoe.

Daarnaast speelt de wooncultuur een rol. Een kansarme heeft woonbegeleiding nodig als hij in zo'n appartement terecht komt. Ik heb in de grote Franse steden en ook in Manchester de sociale wijken bezocht. De situatie is daar levensgevaarlijk.

De heer Bob Cools: Vindt u het niet erg dat in de stadskern geen plaats meer is voor oudere men-

sen? We hebben geen geld om huizen in het centrum aan te kopen, en vaak willen ouderen niet meer verhuizen. Ze blijven liever in hun krot zitten. Ze willen niet in een blok wonen. Het doet me pijn aan het hart dat ik niets voor hen kan doen. Het reglement zegt: wie eerst komt, eerst maalt. Daar kunnen we niet omheen.

De heer Carl Decaluwe: Mijnheer Cools, hebben een aantal problemen niet te maken met het financiële aspect en het woonbeleid? Is er bijvoorbeeld geen verschil tussen Antwerpen en Gent?

De heer Bob Cools: Ik stel niet voor om stapels regels en wetten op te stellen. Die brengen meer miserie dan wat anders. Ik stel u enkele modellen voor; ik zeg niet dat ze perfect zijn. Ik pleit voor meer armslag voor de huisvestingsmaatschappijen. Ze kunnen met enkele eenvoudige richtlijnen het samenleven en de leefbaarheid verbeteren.

Op het congres van de VVH kwam ook een West-Vlaming vertellen dat in West-Vlaanderen die problemen niet bestonden. Voor mij hoeven de reglementen dan ook niet te gelden van de Maas tot de Noordzee. In Vlaanderen moet altijd alles overal hetzelfde zijn. Ik vind dat geen goed principe.

De verslaggever,

Veerle HEEREN

De voorzitter,

Jan PENRIS
